

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

10.04.2025. Nr. 6-2/207

Uz 14.03.2025 05/2025

Līvupes pamatskolas skolēnu vecāku biedrībai

Izglītības un zinātnes ministrijai
pasts@izm.gov.lv

Par finansējumu speciālajām izglītības iestādēm

[1] Latvijas Republikas tiesībsargs ir izskatījis Jūsu iesniegumu (reģistrēts 14.03.2025. ar Nr. 457) par finansējumu speciālajām izglītības iestādēm. Iesniegums adresēts Labklājības ministrijai, Izglītības un zinātnes ministrijai un tiesībsargam.

Iesniegumā norādīts, ka speciālo skolu budžeti nav pārskatīti un palielināti kopš 2007. gada, neraugoties uz to, ka ievērojami pieaugušas skolu uzturēšanas izmaksas, sadārdzinājušies komunālie maksājumi, kā arī vairākkārt paaugstināta minimālā alga valstī. Rezultātā skolas budžets tiek izlietots tikai pamatvajadzību segšanai, kas liedz skolām attīstīties un pielāgot vidi, mācību materiālus, personālu un metodiku bērnu vajadzībām. Lūdzat tiesībsargu izvērtēt speciālo izglītības iestāžu finansējuma atbilstību mūsdienu situācijai un tā ietekmi uz bērnu tiesībām.

[2] Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11. panta 1. punktā noteikto tiesībsarga funkciju veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību, norādu turpmāk minēto.

[2.1] Satversmes 112. pants nosaka: "Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatzglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta." Satversmes 112. pants garantē tiesības pilnvērtīgi izmantot visas iespējas, ko sniedz izglītības sistēma. Valstij ir pienākums izveidot ikvienam izglītojamam pieejamu izglītības sistēmu.¹

¹ Satversmes tiesas 2024. gada 20. novembra sprieduma lietā Nr. 2023-43-03 7.2. punkts.

Tāpat arī ANO Bērnu tiesību konvencijas 28. pantā ir ietvertas bērna tiesības uz izglītību. Atbilstoši Konvencijā akcentētajām bērna interesēm šajā pantā uzsvērtā uz bērnu orientēta izglītība, proti, galvenais izglītības mērķis ir katra bērna personības attīstīšana un viņa talantu un spēju izkopšana, atzīstot to, ka ikvienam bērnam ir unikālas īpašības, intereses, spējas un mācīšanās vajadzības. Ikvienam bērnam ir tiesības saņemt kvalitatīvu izglītību, kas savukārt prasa koncentrēšanos uz mācību vides, mācīšanas un mācīšanās procesu, materiālu un mācīšanās rezultātu kvalitāti. Lai īstenotu visaptverošu valsts rīcības plānu, veicinot atbilstību 29. panta 1. punktam, būs nepieciešami cilvēku un finanšu resursi, kam jābūt pēc iespējas pieejamākiem atbilstoši 4. pantam. Tāpēc Bērnu tiesību komiteja uzskata: resursu ierobežojumi nevar attaisnot to, ka dalībvalsts neveic prasītos pasākumus vai veic tos nepietiekami.²

Izglītības likuma 2. pantā definēts izglītības mērķis – nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli. Minētais nav iespējams, ja bērniem netiek radīta vienlīdzīga pieeja kvalitatīvam mācību procesam, kas nesaraucami ir saistīts ar šim mērķim novirzītajiem finanšu līdzekļiem.

[2.2] Izglītības un zinātnes ministrija 2025. gada 18. marta atbildē Nr. 4-17.1e/25/86 informēja, ka 2025. gada 27. februārī ministrija organizēja sanāksmi speciālo izglītības iestāžu vadītājiem un pašvaldību izglītības speciālistiem, kur piedāvāja risinājumus speciālās izglītības iestāžu uzturēšanas izdevumu finansēšanai, tostarp plānojot izmaiņas Ministru kabineta 2016. gada 22. jūlija noteikumos Nr. 477 "Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu (grupu) finansēšanas kārtība". Seminārā ministrijas piedāvātie īslaicīgie risinājumi tika atbalstīti. Ministrija arī norādīja, ka speciālās izglītības iestāžu uzturēšanas izdevumu normatīva pārskatīšana ir atkarīga no valsts budžeta finansiālajām iespējām.

² ANO Bērnu tiesību komitejas 2001. gada 17. aprīļa vispārējais komentārs Nr. 1 (2001) "29. panta 1. punkts. Izglītības mērķi".

Arī iepriekš 2023. gadā ministrija ir informējusi tiesībsargu, ka ministrijas prioritāro pasākumu sarakstā ietverto pasākumu “Speciālo izglītības iestāžu uzturēšanas izdevumi”, ar kuru bija paredzēts piešķirt papildu finansējumu speciālo izglītības iestāžu uzturēšanas izdevumiem, lai mazinātu inflācijas radīto ietekmi, Ministru kabinets neatbalstīja.³

[2.3] Izglītības likuma 59. panta trešajā daļā noteikts, ka pašvaldību speciālās izglītības iestādes, kas īsteno speciālās izglītības programmas pamatzglītības vai vidējās izglītības pakāpē un nodrošina internāta pakalpojumus, kā arī speciālās izglītības iestādes – attīstības centrus – finansē no valsts budžeta Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Uz šīs normas pamata izdoti Ministru kabineta 2016. gada 15. jūlija noteikumi Nr. 477 “Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība”, kuru 2. punktā noteikts, ka no valsts budžeta mērķdotācijas finansē pašvaldību padotībā esošo speciālo izglītības iestāžu, kas nodrošina internāta pakalpojumus, uzturēšanas izdevumus, pedagogu darba samaksu un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Tāpat no valsts budžeta mērķdotācijas finansē pašvaldību padotībā esošo speciālās izglītības iestāžu (kas nenodrošina internāta pakalpojumus), vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu un speciālās izglītības pirmsskolas grupu pedagogu darba samaksu un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, savukārt izglītības iestādes uzturēšanas izdevumus sedz no pašvaldību budžeta finanšu līdzekļiem.

Pirmšķietami esošā izglītības iestāžu finansēšanas kārtība neveicina pārdomātu un saimniecisku līdzekļu izmantošanu. Proti, valsts finansē speciālās izglītības iestādes uzturēšanu, taču dibinātājs ir pašvaldība, kura faktiski administrē piešķirtos līdzekļus. Ne vienmēr pašvaldības rīkojas kā krietns un rūpīgs saimnieks, piemēram, jau iepriekš tiesībsarga redzeslokā ir nonākuši gadījumi, kur speciālās izglītības iestādēs piešķirtas apšaubāmas vajadzības amata vietas (autovadītājs, autobusa vadītājs, elektriķis, darba aizsardzības specialists, noliktavas pārzinis, dārznieks utt.), izglītības iestāde tiek izvietota pašvaldībai piederošā ēkā un tiek uzturēta tikai no valsts līdzekļiem u.c. Šāds pienākumu sadalījums rada zināmas problēmas finanšu līdzekļu lietderīgas izmantošanas uzraudzībā.

Tāpat šī kārtība neveicina bērnu labāko interešu ievērošanu. Tā kā speciālās izglītības iestādes ir daļa no pašvaldības skolu tīkla, internāta pakalpojuma nodrošināšana ir finansiāli izdevīga pašvaldībām – šo skolu uzturēšanas izdevumus sedz valsts, nevis pati pašvaldība, turklāt internāta pakalpojuma izmantošana ļauj ietaupīt finanšu līdzekļus transporta pakalpojumiem.

³ Izglītības un zinātnes ministrijas 2023. gada 30. maija vēstule Nr. 4-10e/23/1576.

Minētais rada apstākļus, kuros netiek risināta internātu pastāvēšanas problēma, ilgstoši pieļaujot bērnu tiesību pārkāpumus. To pierāda arī pašvaldību reakcija uz tiesībsarga 2024. gada maija [aicinājumu](#) informēt, ja pārtraukt internātu uzturēšanu vai vismaz samazināt tajos dzīvojošo bērnu skaitu tām līdz kādi šķēršļi vai citi iemesli – neviena pašvaldība nav sniegusi atgriezenisko saiti šajā jautājumā. Tas liecina par nevēlēšanos risināt internātu problēmu.

Visu rezumējot, tiesībsargs saskata, ka būtu nepieciešamas diskusijas par speciālo izglītības iestāžu finansēšanas kārtības maiņu un attiecīgi normatīvo aktu pilnveidošanu. Lūdzu Izglītības un zinātnes ministriju rast iespēju sniegt viedokli par šo ierosinājumu.

Ar cieņu

tiesībsarga pilnvarojumā

Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere